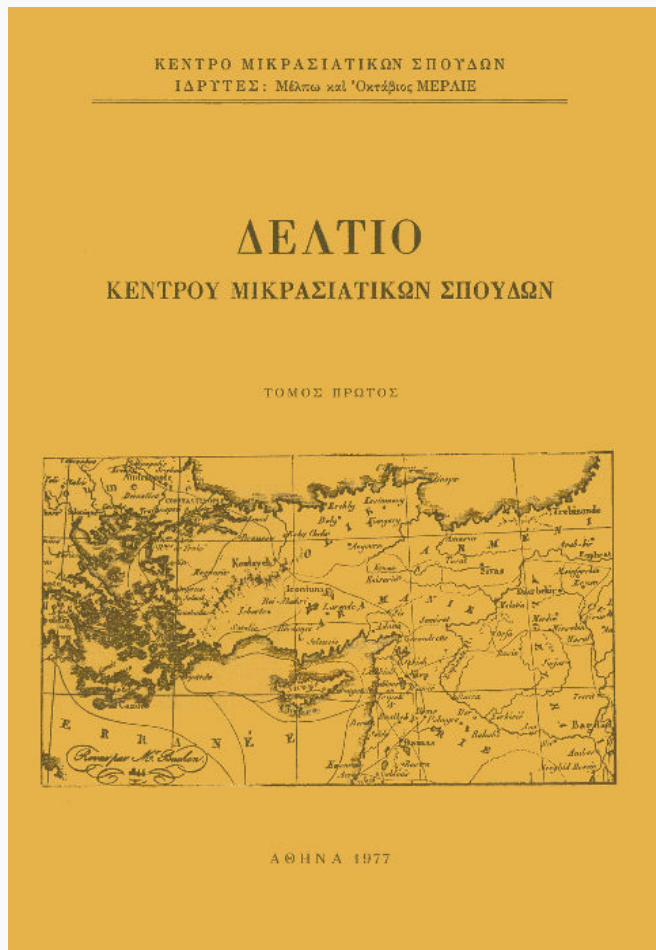

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 1 (1977)

III. Από τη Μάκρη της Μικρασίας στη Νέα Μάκρη της Αττικής

Νικ. Καραγεωργίου

doi: [10.12681/deltiokms.181](https://doi.org/10.12681/deltiokms.181)

Copyright © 2015, Νικ. Καραγεωργίου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραγεωργίου Ν. (1977). III. Από τη Μάκρη της Μικρασίας στη Νέα Μάκρη της Αττικής. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 1, 309–315. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.181>

ΙΙΙ. ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΚΡΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

τοῦ Νικ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Τὸ Ξεριζωμα ἀπὸ τὴν Πατρίδα

Ἀπὸ τὸ 1916 οἱ Τούρκοι ἄρχισαν τὴ στρατολογία τῶν Χριστιανῶν διὰ τὰ τάγματα ἐργασίας, ἀπὸ 20 ἕως 45 ἐτῶν, μὲ πρόθεση, καὶ ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξη τῶν συμμάχων των Γερμανῶν, τὴν πλήρη ἐξόντωσιν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919 ἤλθε διαταγὴ ἀπὸ τὴν Ἀγκυρα ἐντὸς ὀχτῶ ἡμερῶν νὰ ἐτοιμαστοῦν ὅλοι οἱ ἐναπομείναντες, παιδιὰ καὶ γέροι ἀπὸ 13 ἐτῶν ἕως 70 ἐτῶν. Τότε ἄρχισε ὁ μέγας καὶ ἀπερίγραπτος κλαυθμὸς καὶ ὄδυμὸς τῶν γυναικῶν, συζύγων, μητέρων καὶ ἀδελφῶν τους ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἀποχωρίζοντο καὶ δὲν ξέρανε ἂν θὰ τοὺς ξαναδοῦν. Εἰς τὴ Μάκρην καὶ τὸ Λιβίσι ἐβλεπες παντοῦ πρόσωπα σκυθρωπὰ καὶ μάτια δακρυσιμένα ποὺ προετοιμαζῶν τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς γέροντας διὰ τὸ μεγάλο καὶ ἄγνωστο ταξίδι. Καὶ εἰς τὰς 8 Νοεμβρίου, ἡμέρα ἀξέχαστη, ἀναχωρήσαμε ἀπὸ τὴν Πατρίδα μας πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Τουρκίας μὲ ἀφάνταστες ταλαιπωρίες, στερήσεις καὶ βασανισμοὺς τῶν Τούρκων, ἔτσι ποὺ πολλοὶ γέροντες καὶ παιδιὰ δὲν ἄντεξαν καὶ πέθαναν στὸ δρόμο.

Ὅταν τὸ φθινόπωρο τοῦ 1922, μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ὑπογραφεῖσαν ἀνταλλαγὴν τοῦ Πληθυσμοῦ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, ὑποχρεωθήκαμε νὰ ἀφήσουμε τὰ πάντα καὶ νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν γῆν τῶν Πατέρων μας, τὴν ἀλησμόνητην περιοχὴ Μάκρης καὶ Λιβισίου Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἀρχαίας Λυκίας.

Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του δὲν μπόρεσε νὰ φέροι ὁ ξεριζωμένος ἔτσι ἄξαφνα, προσφυγικὸς κόσμος τίποτε, ποὺ θὰ τοὺς βοηθοῦσε στὴ μετέπειτα ζωὴ πρὸς τὸ ἄγνωστο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ρουχισμό, γιατί πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιβίβασή τους ἀπὸ τὴν παραλία σὲ βάρκες καὶ κατῖκια γινόταν αὐστηρὸς ἐλεγχος ἀπὸ τοὺς Τούρκους μὲ μαγνήτες καὶ ἐλκυστεύοντο κυριολεκτικὰ. Οἱ γυναῖκες σὲ μιὰ τέτοια ἀπελπιστικὴ κατάσταση καὶ μὲ τὴν ἄγνοια γιὰ τοὺς δικούς τους, τοὺς συζύγους, τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ ἦταν ἐξορία καὶ δὲν ἤξεραν ἂν θὰ τοὺς ξαναδοῦν, μαρκαρήσαν μὲ κάθε πλωτὸ μέσο γιὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ἄλ-

λοι άποβιβάστηκαν στη Ρόδο, στο Καστελλόριζο, στην Τζιά, Ίτέα, Γαλαξίδι, Πειραιά.

Ή από τόν Νοέμβριο τοῦ 1922 άρχισαν νά επανέρχονται ὅσοι επέζησαν ἀπό τήν έξορία καί αἰχμαλωσία, τμηματικά καί μέχρι τόν Δεκέμβριο τοῦ 1923. "Ὅσοι γύριζαν δέν ἤξεραν ποῦ θά συναντήσουν τίς οἰκογένειές τους, οἱ ὁποῖες πάλι τοῦς ἀναζητοῦσαν, ἄλλους στά νοσοκομεῖα βαριά ἀρρώστους ἀπό ξανοηματικό τύφο, ἀπό τίς κακουχίες καί τήν ψείρα στήν έξορία, ἄλλους στά διάφορα νησιά καί πόλεις, ἐνώ γιά πολλοῦς ἐπληροφοροῦντο τὸ χαμό τους στή Μικρά Ἀσία.

Ἡ ἐγκατάστασή μας στήν Ξυλοκέρικα

Τήν ἀρχική υπόδειξη γιά τήν ἐγκατάστασή μας ἐδῶ ἔκανε ὁ Μιλτιάδης Καλαφάτης, ἀδελφός τοῦ Διονυσίου Παπακαλαφάτη, καί ὁ Βασίλειος Πάνου εἰς τόν Πανελληνίον Μικρασιατικόν Σύλλογον. Ὁ Πάνου ἐγνώριζε τήν Ξυλοκέρικα, διότι ἠργάζετο εἰς τὸ κτῆμα τοῦ Βενετσιάνου ὡς γεωπόνος, στό σημερινὸ τοῦ Κωνσταντινίδη, πού εἶναι πρῖν ἀπὸ τὸ Κάτω Σούλι τοῦ Μαραθῶνος. Γιά τήν ἐγκατάστασή μας ἐδῶ στήν Ξυλοκέρικα, συνετέλεσε πολὺ καί ὁ Πανλύκιος Σύλλογος¹. Ἐργάστηκε ἐπίσης πολὺ γιά τὸ σκοπὸ αὐτὸ καί ὁ Ἄντ. Τζιζῆς. Ἀπὸ τήν Διεύθυνση Ἐποικισμοῦ τοῦ Ἑπουργείου Γεωργίας ἔγινε ἀρχικὰ υπόδειξη εἰς τόν Σύλλογον νά ἐγκατασταθοῦμε ἀγροτικῶς στήν περιοχή Κατερίνης Μακεδονίας μὲ ἀγροτικὸ κλῆρο 80 στρέμματα εὐφορῆς γῆς κατὰ οἰκογένεια. Τότε ἔγινε ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοῦς συμπατριῶτες μας Ἀντώνιον Μόσχον, Χαράλαμπον Καραβασίλην, Μανόλην Καραγεωργίου καί Δαμιανὸν Δαμιανοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτή, ἀφοῦ πῆγε καί ἐξέτασε ἐπὶ τόπου τήν περιοχή τῆς Κατερίνης, ἀνάφερε σὲ σύσκεψη τῶν συμπατριωτῶν μας, πού ἔγινε στήν Ἀθήνα, τήν προτίμησή της, ὅπως ἡ ἐγκατάστασή μας γίνεῖ στήν Ξυλοκέρικα, ἀντὶ τῆς Κατερίνης, μὲ 40 στρέμματα περίπου κατὰ οἰκογένεια δάσους καί ἄγονης γῆς, λόγω τῆς κοντινῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τήν Ἀθήνα.

Ἀμέσως ὁ Πανλύκιος Σύλλογος ἄρχισε τίς ἐνέργειες διὰ τήν ἀπαλλοτρίωση τῆς περιοχῆς ἀπὸ τήν Μονὴ Πεντέλης καί τήν συμπλήρωση τοῦ καταλόγου τῶν οἰκογενειῶν διὰ τήν ἀποκατάστασίν μας στήν Ξυλοκέρικα Ἀγίου Κων-

1. Ὁ Πανλύκιος Σύλλογος ἰδρύθηκε εἰς Ἀθήνας τὸ 1918 ἀπὸ Πατριῶτες μας καί ὀλίγους ἄλλους Μικρασιάτες πού ἦλθαν στήν Ἀθήνα πρὸ τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς, μὲ Πρόεδρον τὸν Διονύσιον Καλαφάτην, ἱερέα εἰς τὸν Ναὸν Ζωοδόχου Πηγῆς Ἀθηνῶν, καί γραμματέα τὸν Νικόλαον Καραβασίλην, ἱατρὸν παθ. καί μικροβιολόγον. Καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου καί Πρακτικά του ἔχει ὁ υἱὸς Παπακαλαφάτη, Ἀγγελος Καλαφάτης ὀδοντίατρος. Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου ἦταν νά βοηθήσει οικονομικῶς τοὺς Νέους πού ἐφθάναν στήν Ἀθήνα διὰ ἀνώτερες σπουδὰς καί νά φροντίζει τοὺς δραπετές χριστιανούς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ Μικρασιάτες. Οἱ Μιλτιάδης Καλαφάτης καί Βασίλειος Πάνου γαμβροὶ ἀπὸ ἀδελφῆ τοῦ συμπατριῶτη μας Ἀντωνίου Τζιζῆ, ὑπέδειξαν τὸ μέρος αὐτὸ γιά τήν ἐγκατάστασή μας.

σταντίνου. Ἡ μεταφορὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν συμπατριωτῶν μας τῶν ἐγγεγραμμένων στοὺς καταλόγους, μετὰ τὴν ἀπαλλοτρίωση, ἄρχισε ἀρχὰς Νοεμβρίου τοῦ 1923. Γιὰ τὴν μεταφορὰ τῶν οἰκογενειῶν ἐφρόντισαν ἐκτὸς τοῦ Συλλόγου καὶ Ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ πατριῶτες μας, με στρατιωτικὰ αὐτοκίνητα καθὼς καὶ σκηνές στρατιωτικῆς γιὰ νὰ στεγαθοῦν οἱ οἰκογένειες στὸν ἐρχόμενο χειμῶνα. Οἱ οἰκογένειες ἐγκαταστάθηκαν προσωρινῶς, ὡς ποὺ νὰ κτισθοῦν τὰ πλινθόκτιστα σπίτια τοῦ συνοικισμού καὶ νὰ μποῦμε μέσα, σὲ μερικὰ ἐτοιμόρροπα κελιά τοῦ μοναστηρίου στὸ Μετόχι, ἄλλοι σὲ μιὰ ἀποθήκη κοντὰ στὴν Ἀνατολή, στὴ Χάνα, στὸ παλιὸ Λιοτρίβι, σὲ ἐρειπωμένες ἀποθήκες, στὰ Παλιάμπελα σὲ μιὰ ἀποθήκη τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου μέσα στὴ μικρὴ τότε ἐκκλησοῦλα στὸν ἅγιο Κωνσταντῖνο καὶ οἱ ὑπόλοιπες οἰκογένειες στὶς στρατιωτικῆς σκηνές γύρω ἀπὸ τὸν Ἅγιο Κωνσταντῖνο.

Στὴ γῆ ποὺ ἤρθαμε νὰ καλλιεργήσουμε καὶ νὰ ζήσουμε δὲν βρισκόταν παρὰ ἓνα δασωμένο καὶ ἄγροιο ἀγριότοπο με σχίνα, πουρνάρια, πεῦκα, ἄλλους θάμνους, ἀλλοῦ πετρῶδες, ἓνα βαλτότοπο με βούρλα, ψαθιά, βδέλλες, νερόφιδα καὶ ἄφθονα κουνούπια ἀπὸ τὰ ὅποια γρήγορα μολυνθήκαμε με ἑλονοσία. Μέσα στὸ ἀδιαπέραστο αὐτὸ δάσος κατοικοῦσαν καὶ οὐρλιάζαν ὅλη νύχτα τὰ τσακάλια καὶ οἱ ἀλεπούδες, οἱ λύκοι καὶ τὰ ἀγριογούρουνα ποὺ ἀκόμη ὑπῆρχαν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ.

Οἱ μόνοι κάτοικοι ἦσαν λίγες οἰκογένειες βλαχοποιμένες σκηνίτες, ποὺ εἶχαν τὰ κονάκια τους καὶ τίς στρουγγες ἀπὸ κλαριά, δέκα οἰκογένειες εἰς τὸ Γερούσακοῦλη (σημερινὴ Ἁγία Μαρίνα) καὶ ἄλλες τόσες περίπου στὴ Ραπετόσα (σημερινὴ Ἀνατολή), ποὺ ἔβροσκαν τὰ γιδοπρόβατὰ των στὸ δάσος. Ἐπὶ πλεον βρήκαμε καὶ ἕξ οἰκογένειες ἀπὸ τὰ περίχωρα τῆς Σμύρνης ποὺ εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία στὰ 1916 καὶ ἐργαζόντουσαν ὡς ἐργάτες στὰ μόνα χωράφια ποὺ ἦταν καλλιεργήσιμα, 500 στρέμματα περίπου, καὶ τὰ νοικιάζανε ἀπὸ τὴ Μονὴ Πεντέλης.

Πρὶν ἀκόμα κτιστοῦν τὰ πλινθόκτιστα σπίτια τοῦ συνοικισμού τῆς ἀποκαταστάσεως, περάσαμε ἓναν ἀσυνήθιστο βαρὺ χειμῶνα με 40 πόντους χιόνι χωρὶς κὰν θέρμανση καὶ με ἀφάνταστες στερήσεις ἀπὸ εἶδη τροφῆς καὶ ἐνδυμασίας μέσα σὲ σκηνές καὶ σὲ ἐρείπια. . .

Π ὤ ς ἔ γ ι ν ε ἡ σ τ ἔ γ α σ η

Ἀπὸ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1924 καὶ μετὰ τὸν καθορισμὸ ἀπὸ τοὺς μηχανικοὺς τοῦ Ἐποικισμού τοῦ χώρου ποὺ θὰ χτίζονταν τὰ σπίτια τοῦ συνοικισμού, ἀνοίχτηκαν πρῶτα 4 πηγάδια γιὰ νὰ βρεθεῖ τὸ ἀπαραίτητο νερὸ, νὰ κοποῦν οἱ πλιθὲς με λάσπη καὶ λίγο ἄχυρο, γιὰ νὰ κτισθοῦν τὰ σπίτια. Τὸ χτίσιμο ἄρχισε ἀπὸ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1924 καὶ συνεχίστηκε μέχρι τοῦ 1927. Τὸ κάθε ἀγροτικὸ σπιτάκι σὲ ἔκταση 500 τετρ. μέτρων μαζί με τὸ κῆπο ἀπετελεῖτο

ἀπὸ ἓνα ὑποδαμάτιο, διάδρομο, κουζίνα καὶ σταῦλο, σκεπασμένο μὲ ξυλεία καὶ κεραμίδια χωρὶς παραθυρόφυλλα, ταβάνια, πατώματα, τὰ ὁποῖα συμπληρώσαμε μόνον μας μὲ ξυλεία πού μᾶς παρεχώρησε ὁ Ἐποικισμός. Τὴν ἐπίβλεψη καὶ ἐργασία γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τοῦ συνοικισμοῦ ἔκαμε ὁ ὑπάλληλος ἐποικισμοῦ Κωνστ. Ἄζας.

Παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἀγροτικὴ ἐγκατάστασης ἔγινε ἐναντι τῆς ἀποξημίωσης διὰ τὴν μεγάλην ἐγκαταλειφθεῖσαν περιουσίαν μας μὲ τὴν Ἀνταλλαγὴν, ἐν τούτοις ἡ ὑπηρεσία Ἐποικισμοῦ, μᾶς ἐχρέωσε ἐπὶ πλέον αὐτὰ τὰ ἡμιτελῆ ἀγροτικὰ σπιτάκια ἀντὶ ποσοῦ 22.000 δραχμῶν, πάρα πολλὰ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ τὰ ὁποῖα πληρώσαμε σὲ ὀρισμένη προθεσμία.

Μόλις τὸ κάθε σπίτι χτιζόταν στὰ οἰκόπεδα πού εἶχαν διανεμηθῆ μὲ κλῆρο, μετακομιζόνταν οἱ κληροῦχοι ἀμέσως μέσα. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασή μας στὸν συνοικισμό παρουσιάστηκε καὶ ἔλλειψη πόσιμου νεροῦ, γιὰ τὸ νερὸ τῶν πηγαδιῶν ἦταν ἀκατάλληλο γιὰ πόσιμο. Γι' αὐτὸ φροντίσαμε καὶ κατεβάσαμε τὸ νερὸ τοῦ Μετοchioῦ μὲ προσωπικὴ ἐργασία καὶ μὲ πῆλινους σωλῆνες μέχρι τὴ σημερινὴ πλατεία. Ἐκεῖ κάναμε καὶ τὴν πρώτη δεξαμενὴ, κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο πεύκο. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ πῆλινοι σωλῆνες χαλοῦσαν, γι' αὐτὸ τὶς ἀντικαταστήσαμε μὲ μεταλλικούς, πάλι μὲ προσωπικὴ ἐργασία. Ἀργότερα ἐπειδὴ τὸ νερὸ τοῦ Μετοchioῦ δὲν ἐπαρκοῦσε, παρὰ τὴν καλλιέργεια τῆς πηγῆς, ἔγιναν σὲ διάφορα σημεῖα γεωτρήσεις καθὼς καὶ ὑδραγωγεῖα μὲ δεξαμενὲς ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑδρευόμαστε μέχρι σήμερα.

Ἡ προσωπικὴ διανομὴ τοῦ δάσους

Ἐπειδὴ ἡ ὑπηρεσία Ἐποικισμοῦ λόγω φόρτου ἐργασίας δὲν εἶχε μηχανικούς νὰ μᾶς κάνει διανομὴ, γι' αὐτὸ μόνον μας, μὲ δικό μας συνεργεῖο, κάναμε προσωπικὴ διανομὴ ἀπὸ 16 στρέμματα περίπου γιὰ κάθε οἰκογένεια, ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ δημοσίου δρόμου Μαραθώνα, γιὰ νὰ ἀρχίσουμε νὰ ξεχερσώνουμε τὸ δάσος. Ἐπίσης ἐκάναμε διανομὴ τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὰ χωράφια τὰ ὁποῖα ἦσαν τὰ μόνον καλλιεργήσιμα, ἀπὸ 5 - 7 στρέμματα κατὰ οἰκογένεια. Μετὰ τὴν διανομὴ τοῦ δάσους ἄρχισε ὁ μεγάλος ἀγώνας τοῦ ξεχερσώματος, νὰ ἀνοίξουμε χωράφια, νὰ καλλιεργήσουμε μὲ ἐργαλεῖα πού, ὅπως μπορέσαμε, ἀγοράσαμε μόνον μας. Ὅλοι οἱ ἄνδρες κόβαμε τὰ κλαριά καὶ τὰ ξύλα καὶ βγάλαμε τὰ κούτσουρα ἀπὸ τὴ γῆ μὲ τὶς κουτσουρότασες. Οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια καίγανε τὰ κλαργιά, τὰ δὲ κουτσουρία καὶ ξύλα κάναμε ξυλοκάρβουνο, τὰ ὁποῖα πουλοῦσαμε στοὺς ἐμπόρους. Αὐτὸς ἦταν ὁ πρῶτος πόρος ζωῆς γιὰ τὴν συντήρησή μας. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἔβλεπεσ τριγύρω στὰ σπῖτια καὶ τὰ χωράφια παρὰ φωτιὲς καὶ καπνοὺς ἀπὸ τὰ καμίνια, ἀπὸ τὰ κλαριά πού καίγανε μέρανύκτα. Ὅπου ὑπῆρχαν πέτρες — καὶ ὑπῆρχαν ἄφρονες — τὶς συγκεντρώνουμε

μέ οποιοδήποτε τρόπο και τις κάναμε ασβεστοκάμينا και πουλούσαμε τόν ασβέστη στά γύρω χωριά.

Τò δράμα τών συμπατριωτῶν μας αὐτῶν, πού μοχθοῦσαν ἔτσι ἐξαντλητικά σέ τόσο βαρειές και ἀσυνήθιστες γι' αὐτούς ἐργασίες, μέ οὔτε τὰ στοιχειώδη μέσα ζωῆς και διατροφῆς, ἦταν φοβερό, γιατί οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτούς ἦσαν νοικοκυραῖοι ἐπαγγελματίες και ἔμποροι, οἱ ὁποῖοι ἴσως γιά πρώτη φορά ἔπιαναν τή τσάπα στά χέρια τους. Ἐκτός ἀπό αὐτὸν τόν ἀπερίγραπτο ἀγῶνα τοῦ ξεχερσώματος και τὰ διάφορα ἐπεισόδια μέ ἀπειλητικούς και ἐπιθετικούς γείτονες, πού εὐτυχῶς δὲν συνεχίστηκαν, και τή στερημένη μας ζωῆ στά τσατήρια και τὰ χαμόσπιτα, εἴχαμε και τήν μάλιστα τῆς ἔλνοσσίας. Πολλοὶ λέγανε ὅτι δὲν θὰ ἀντέζουμε και θὰ πεθάνουμε ἐδῶ κοντὰ στοὺς βάλτους ἀπὸ τὸ κουλούπι. Και πράγματι σέ λίγο ἄρχισε νὰ μᾶς θερίζει ἡ ἔλνοσσία, κυρίως γέρονς και μερικά παιδιὰ πού δὲν ἀντέζανε και πέθαναν, χωρὶς μέσα περιθάλψεως και χωρὶς γιατρό. Ἄκριβῶς αὐτὴ τή στερημένη και ἄθλια ἀγροτική ζωῆ δὲν τὴν ἄντεξαν ἀρκετοί· περίπου 12 οἰκογένειες κληροῦχοι ἐγκατέλειψαν ἡ ἐπούλησαν τὸν κλῆρο τους γιά ἐλάχιστα χρήματα και ἔφυγαν γιά τὴν Ἄθῆνα και τὸν Πειραιᾶ γιά νὰ ζήσουν. Εὐτυχῶς γιά μᾶς, ἀρκετὰ χρόνια μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν μας και συγκεκριμένα τὸ 1934, ἔγιναν τὰ ἀποζηρηαντικά ἔργα στὸ νοσογόνο βάλτο ἀπὸ τὸ Ἀμερικανικὸ φιλανθρωπικὸ Ἰδρυμα Ροκφέλερ και ἔτσι σωθήκαμε ἀπὸ τὴν ἔλνοσσία.

Τὰ ἀποστραγγιστικά αὐτὰ ἔργα, αὐλάκια πρὸς τὴ θάλασσα, ἐξακολουθοῦσαμε νὰ συντηροῦμε και νὰ καθαρίζουμε ἐμεῖς ἀνά διετίαν και τριετίαν μέ προσωπική ἐργασία πού ἐπέβαλλε ἡ Κοινότης, μέχρις ὅτου ἐγκαταστάθηκε στὴν τοποθεσία αὐτὴ ἡ σημερινὴ Ἀμερικανικὴ ναυτικὴ βάσις.

Ἡ μόνη συγκοινωνία μέ τὴν Ἀθῆνα ἦταν δυὸ φορτηγὰ αὐτοκινητάκια τῶν 3/4 σκεπασμένα μέ μουςαμά και γιά καθίσματα δυὸ πάγκους ξύλινους δεξιά και ἀριστερά, μιὰ φορά τὴν ἡμέρα. Ὁ δρόμος ἦταν χαλικόστρωτος και ἄθλιος τόσο πού χρειάζονταν δύο ὄρες γιά νὰ πάει κανεὶς στὴν Ἀθῆνα.

Σχολεῖο δὲν ὑπῆρχε· μόνο ἀπὸ τὸ 1924 μᾶς ἔστειλαν ἕνα δάσκαλο, ἀνάπηρον, κουτσόν, γιά ὅλες τίς τάξεις πού ἐδίδασκε τὰ παιδιὰ κοντὰ στὸν Ἅγιο Κωνσταντῖνο μέσα σέ μιὰ μικρὴ παράγκα. Ἀργότερα κάναμε ἕνα μεγαλύτερο μέ πλίνθους εἰς τὸν σχολικὸ κλῆρο, μέ δάσκαλο τὸ Γεώργιο Πολίτη.

Κ α λ λ ι ἔ ρ γ ε ι ε ς

Ἀπὸ τὸ 1925 ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων μᾶς παρεχώρησε ἀπὸ ἕνα ἄλογο και ἕνα ἄλτρι σέ κάθε οἰκογένεια, καθὼς και σιτάρι και κριθάρι γιά σπορά. Ἐκτός ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῶν σιτηρῶν δοκιμάσαμε και τὴν καπνοκαλλιέργεια ἀλλὰ ἡ περιοχὴ δὲν ἦταν κατάλληλη και δὲν ἔβγαζε καλὴ ποιότητα καπνοῦ και μᾶς ἀπαγόρεψαν μετὰ δύο χρόνια τὴν καπνοκαλλιέργεια· ἐξάλ-

λου στον κάμπο του Μαραθώνα, που ήταν εύφορος και έκανε καλή ποιότητα καπνού, καλλιεργούσαν καπνὸ οἱ πρόσφυγες ἐγκατεστημένοι ἐκεῖ ἀπὸ τὰ περίχωρα τῆς Σμύρνης, καὶ πολλοὶ δικοὶ μας ἐργάζονταν στὸ Μαραθῶνα γιὰ αὐτοσυντήρησή τους.

Ἀπὸ τὸ 1928 ἀρχίσαμε καὶ τὴν ἀμπελοκαλλιέργεια, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἴχαμε πολὺ μέτρια ἀπόδοση καὶ ἡ τιμὴ τοῦ μούστου ἦταν ἐξευτελιστικὴ, δὲν προχωρήσαμε καὶ σ' αὐτὸ τὸ εἶδος καλλιέργειας. Γι' αὐτὸ πολλοὶ ἀρχίσαμε μὲ ἀλληλοβοήθεια νὰ σκάβουμε μόνοι μας πηγὰδια νὰ βγάλουμε νερὸ, γιὰ νὰ κάνουμε λαχανόκηπους καὶ αὐτὸ στὰ μόνια ἡμερωμένα χωράφια ποὺ μπορούσαν νὰ καλλιεργηθοῦν γιὰ περιβόλια στὰ Πεντάμια, ἀπὸ 5 περίπου στρέμματα σὲ κάθε οἰκογένεια ποὺ μᾶς ἐδόθησαν καὶ ποὺ ἦσαν στὸ κάτω μέρος τοῦ δρόμου τῆς λεωφόρου Μαραθῶνα μετὰ τὸν Ἅγιο Κωνσταντῖνο καὶ στὰ ὅποια σκάβαμε καὶ βρῖσκαμε νερὸ σὲ μικρὸ βάθος ἀπὸ 8 - 12 μέτρα περίπου. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀνοίχτηκαν περὶ τὰ 45 πηγὰδια μὲ μαγκανοπήγαδα τὰ ὅποια ἐγύριζαν μὲ ἄλογα. Ἄλλὰ ποῦ νὰ πουληθοῦν τὰ παραγόμενα κηπουρικὰ καὶ φρούτα;

Κάθε αὐγὴ ἀπὸ τὴ νύχτα ξεκινούσαν ἀπὸ τὴ Νέα Μάκρη οἱ περιβολάρηδες, ἄλλοι μὲ σοῦστες, ἄλλοι μὲ γαϊδουράκια καὶ ἄλογα φορτωμένα, γιὰ νὰ πουλήσουν τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ φρούτα τους στὰ γύρω χωριά Μαραθῶνα, Γραμμιατικό, Βαρνάβα, Ραφήνα, Πικέρι, Σπάτα, Διόνυσο, Πεντέλη, Ἐρυθραία καὶ Κηφισιὰ ποὺ ἐπὶ πλεόν δὲν ὑπῆρχε ὁ σημερινὸς θαυμάσιος δρόμος Διονύσου - Νέας Μάκρης, ἀλλὰ παλιὰ μονοπάτια καὶ καλτερίμια.

Ἄ μ μ ο λ η ψ ί α

Ἄλλο ἔσοδο γιὰ τὴ συντήρησή μας βρέθηκε καὶ ἡ ἀμμοληψία. Ἡ παραλία μας ἦταν γεμάτη ἀπὸ ψιλὴ ἄμμο, κατάλληλη γιὰ οἰκοδομές, παχὺ στρώμα σὰν ταμάρι μέχρι ὕψους 4 - 5 μέτρα καὶ σὲ μεγάλη ἔκταση. Αὐτὴ τὴν ἄμμο, συνεργεῖα ἀμμοληψίας δικὰ μας τὴ φόρτωναν σὲ φορτηγὰ αὐτοκίνητα ποὺ τὴν μετέφεραν στὴν Ἀθήνα καὶ Πειραιᾶ καὶ τὴν πουλοῦσαν γιὰ οἰκοδομές. Αὐτὸ κράτησε μέχρι τὸ 1950 ποὺ ἀπαγόρευσε ὁ Τουρισμὸς τὴν ἀμμοληψία.

Ἡ ὀ ρ ι σ τ ι κ ῆ δ ι α ν ο μ ῆ

Ἡ ὀριστικὴ διανομὴ τῶν κτημάτων ἀπὸ τὴν τοπογραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου ἐγίνε τὸ 1931. Κάθε γεωργικὸς κλῆρος ἦταν ἀπὸ 39 - 40 στρέμματα γιὰ κάθε οἰκογένεια καὶ μέχρι 4 ἄτομα. Ἀπὸ τέσσερα ἄτομα καὶ πάνω ἔπαιρναν 1 καὶ 2 στρέμματα περισσότερα. Κλῆρον πῆραν 86 οἰκογένειες πατριώτες καὶ 6 οἰκογένειες Σμυρνιοί, ποὺ προὔπῆρχαν εἰς τὴν Ἐυλοκέρειαν, καὶ ἀκτῆμονες τοῦ Μαραθῶνα, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς ἀπαλλοτριώσεως. Ἐπίσης κλῆρο πῆρε τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Γεωπόνος τῆς Περιφέρειας τότε. Τὸ 1948 ἐγίνε δεύτερη διανομὴ στὰ λεγόμενα ἀνεπίδεκτα

καλλιεργείας σὲ στρατευσίμους τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου καὶ διαφόρους ἄλλους ἀσχετίως ἐπαγγέλματος, ἐγκατεστημένους στὴ Νέα Μάκρη καὶ Μακρηνοὺς χαρκτηρισθέντας ὡς ἀκτῆμονες.

Ἡ β α θ μ ι α ῖ α π ρ ό δ ο ς

Γιὰ τὴν πρόοδο καὶ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολὺπλευρῆ ἐργατικότητα καὶ τὸ φιλοπρόοδο πνεῦμα τῶν πατριωτῶν μας συνετέλεσαν κατὰ καιροὺς καὶ τὰ ἐκάστοτε ἐκλεγόμενα Κοινοτικά Συμβούλια, ἀνάλογα μὲ τὴ δραστηριότητα καὶ ἱκανότητά των καὶ ἄλλοι παράγοντες. Πολὺ ἐργάστηκε καὶ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν μας ὁ ἐκλεκτὸς διδάσκαλος Γεώργιος Πολίτης, Γεώργιος Φίλιππος καὶ ἄλλοι ἐργασθέντες φιλοτίμως κατὰ καιροὺς διδάσκαλοι. Πολύτιμη στάθηκε κατὰ τὰ δύστυχα χρόνια τῆς κατοχῆς ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ πατριωτικὴ συμπαράσταση τοῦ ἱατροῦ καὶ συγγραφέα Κωνσταντίνου Λαμέρα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐγκατασταθῆ ἐδῶ καὶ ἐστάθη σὲ κάθε περίπτωσι ὁ θεράπων ἱατρός, σύμβουλος καὶ φίλος τῶν συμπατριωτῶν του ἐντελῶς ἀφιλοκερδῆς. Ἐπίσης ἐφρόντιζε σὲ περίπτωσι ἀνάγκης νοσοκομειακῆς περιθάλψεως. Μὲ τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον καὶ ὁ υἱὸς του, παθολόγος καὶ φυματιολόγος, Ἰωάννης Λαμέρας. Ἐπίσης ἀναφέρω τὴν πρώτη Ἡλεκτρικὴ Ἐταιρεία τοῦ Γεωργίου Μπαουρῆ καὶ καὶ Σία πού ἠλεκτροφότισε κατὰ πρώτον τὴ Νέα Μάκρη· τὸ ἐργοστάσιον αὐτὸ ἠλεκτρισμοῦ ἐλεγκτήθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἐπὶ Κατοχῆς.

Ἀφήνουμε μαζὶ μὲ τὶς εὐχῆς μας καὶ τὶς ἐλπίδες μας στὰ παιδιὰ μας τὴ σκυτάλη γιὰ τὴ συνέχιση τῆς περαιτέρω πνευματικῆς καὶ τῆς υἱικῆς ἀναπτύξεως, μὲ τὸ πνεῦμα τῆς προόδου καὶ τὶς ἀρετὲς πού εἶναι παράδοσι ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ προγόνους μας. Ἡ Πατρίδα μας ἀνέδειξε προσωπικότητες, εὐεργέτες, συγγραφεῖς καὶ διακεκριμένους ἐπιστήμονες, ἐμπόρους, ἐπαγγελματίες κλπ.

Ἐλπίζουμε καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ τὰ παιδιὰ μας μὲ τὰ μέσα πού σήμερα βρίσκονται στὴ διάθεσή τους θὰ προοδέψουν ἀκόμα περισσότερο γιὰ τὸ καλὸ τῆς ὥρας μας Νέας Μάκρης καὶ τῆς Ἑλλάδος γενικότερα.

ΝΙΚ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ*

* Ὁ συγγραφέας τοῦ πῶ πάνω κειμένου, Ν. Καραγεωργίου, γεννήθηκε στὴ Μάκρη τῆς Μ. Ἀσίας στὶς 11 Νοεμ. 1903. Ἐφοίτησε ὡς τὴν Πέμπτη τοῦ Δημοτικοῦ. Ὁ πατέρας του, Μαν. Καραγεωργίου, εἶχε στρατευθεῖ ἀπὸ τὸ τούρικο κράτος, ἀλλὰ δραπέτευσε ἀπὸ τὰ Σόκια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ κατέφυγε στὴ Σάμο, ὅπου συγκέντρωσε πληροφορίες σὲ βάρος τῶν Τούρκων. Οἱ Τούρκοι, ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς δράσεως τοῦ Μαν. Καραγεωργίου, ἐξόρισαν ὅλη τὴν οἰκογένειαν στὸ Δανιζλί (1916 - 1918). Στὰ 1918 μὲ τὴν ἀνακωχὴ γύρισε ὁ πατέρας καὶ ἡ οἰκογένεια στὴ Μάκρη. Στὶς 8 Νοεμβ. 1921, ὁ Νικόλ. Καραγεωργίου ἐξορίστηκε στὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας. Περπάτησε 55 ἡμέρες γιὰ νὰ φτάσει στὸν τόπο τῆς ἐξορίας, τὸ Χ α μ η ν τ ι ε , 4 ὄρες πέρα ἀπὸ τὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας. Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1922 ἐγκατέλειψε τὸν τόπο του, μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἔφυγε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τελικὰ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Ν. Μάκρη. Ἐδῶ βρῆκε τὸν πατέρα του, πού, ἔθελοντῆς, εἶχε λάβει μέρος, στὸ πλευρὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, στὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀιδινίου.